

Õpetajate eeskju aitab õpilastele tutvustada intellektuaalomandi põhimõtteid

Iga aasta 26. aprillil tähistatakse ülemaailmset intellektuaalse omandi päeva. Selle päeva eesmärk on tõsta teadlikkust intellektuaalsest omandist ja austada ning kaitsta loomingut.

Internet ja elektrooniline infovahetus on saanud lühikese aja jooksul igapäeva elu lahutamatuks osaks. Infohulga kiire kasvuga muutub olulisemaks ühiskonna teadlikkus kuidas eetilisel ja õiguspärasel kasutada teiste loomingut. Elektroonsete materjalide kerge kättesaadavuse tõttu unustatakse tihti autoriõiguse kohta käivad reeglid. Seda isegi koolikeskkonnas, mis peaks olema esmaseks eeskjaks noortele elluastujatele. Olles Viljandi Kultuuriakadeemia info- ja dokumendihalduse üliõpilane, olen uurinud koolides esinevaid intellektuaalomandit puudutavaid probleeme sügavamalt ja võin olukorra tõsidust kinnitada.

Kooli õpikeskkond muutub järjest virtuaalsemaks, eeldades õpilastelt infokirjaoskust – tulemuslikult infot otsida ja saadud tulemit eetilisel kasutada. Õpilased armastavad kuulata muusikat, vaadata filme ja suhelda virtuaalselt sõpradega. Lapsed ei saa aru, et internetis muusikat, filme või tarkvara üles/alla laadides rikutakse tihti peale seadusi. Vaimsetel väärtustel on hind ja vargus ei ole ainult käegakatsutav ja materiaalne.

Õpilane alles õpib piire tundma ja kui piiri ületamine on liiga lihtne, siis ta jääbki seda tegema. Milleks maksta, kui saab ka tasuta?! Lapsed jäljendavad oma vanemaid ja hoiakud kujunevad kodus. Aga tänased lapsevanemad on infoühiskonna nooruse tõttu samades infokingades, kus lapsedki.

Töötades koolis infojuhi ja õpetajana, puutun kokku õpilaste iseseisvate töödega ning infootsinguga Internetist. Olen kursis kolleegide murega õpilaste suhtumise pärast autoriõigustesse. Olen läbi viinud küsitlusi nii õpilaste kui õpetajatega, uurides suhtumist ja teadlikkust intellektuaalset omandit puudutavatesse seadustesse. Tulemustest selgub, et tänased õppijad ei tea kuigi palju intellektuaalomandist ega väärtusta teiste loomingut nii nagu peaks. Põhjused on erinevad.

Küsitledes õpilasi selgub, et õpilased ei tea täpselt mida tohib ja mida mitte. Nad soovisid ainetundides seda teemat rohkem käsitleda. Samas on õpetajad ise ka segaduses, ega oska alati õigesti käituda.

Koolile pannakse suured ootused ühiskonna kujunemisel, mida on märgata ka uuest 2010. aastal jõustuvast õppekavast. Eesti Ameerika Kaubanduskoja Intellektuaalomandi Kaitse Komitee korraldas igakevadise seminari õpetajatele, kus arutleti autoriõigusi puudutavatel teemadel ning räägiti olulisusest sellistele põhimõtetele tähelepanu pöörata.

Igaühel meist on omad väärtushinnangud, mis kujunevad kasvatuse käigus, ühiskonna hoiakutele toetudes ja muidugi läbi isiklike kogemuste. Küsitlustest selgub, et enamik õpilasi ei tunne huvi autoriõiguste vastu. Nad ei tea, et ka nemad on autorid enne, kui sellele nende tähelepanu juhtida. Kui nad seda kord juba mõistavad, siis hoolivad nad

autoriõigustest väga. Tuginedes saadud teadmisele autorlusest kujunevad ka noorte väärtushinnangud õiges suunas.

Noored eelistavad Internetist kopeeritavaid filme sealse laia valiku ja kergesti allalaetavuse tõttu. Filmide puhul toodi välja seisukoht, et neid pole mõttekas endale koju muretseda, kuna mõningaid neist vaadatakse vaid korra, jättes puudulike teadmiste tõttu tähelepanuta fakti, et selline käitumine on enamjaolt karistatav väärtegu!

Noortele on omane katsetamine, mida tohib ning mida mitte. Siiski joonduvad nad enamasti eeskujude ja ühiskonnas valitsevate tavade järgi. Hoiakute ja järjepidevuse kujunemine võtab aga mitu inimpõlve aega, muutused ei saa tulla üleöö. Tänaste noorte inimeste vanemad ja vanavanemad on kasvanud ajal, mil kehtis põhimõte ja loosungid „kunst kuulub rahvale“. See seletab miks on võrreldes meiega täna heaoluühiskondade hoiakud intellektuaalse omandi seaduste kohta positiivsed ja arvestavad.

Võrreldes kaks aastat tagasi tehtud küsitlust õpilaste seas ja tänavu kevadel toimunut, siis on lapsed muutunud teadlikumaks. Siin on kindlasti ka meedial olnud märkimisväärne roll. Õpetajad saavad eeskuju andes intellektuaalomandi põhimõtteid õpilastele tutvustada. Tehes seda aruteluna tundides või omaloominguga tegelevaid õpilasi julgustades. Kõigile eeskujuks olijatele tahan öelda Fred Korthagen`i sõnadega: „Teadlikult me õpetame seda, mida me oskame. Alateadlikult me õpetame seda, kes me oleme.“

Pille Juurikas
Valga Gümnaasiumi infojuht